

АНОТАЦІЯ

Смутченко О.С. Формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з педагогіки за спеціальністю 015 Професійна освіта – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2020.

Зміст анотації

Дисертацію присвячено проблемі формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Наукова новизна одержаних результатів наукового дослідження полягає в тому, що вперше визначено сутність поняття «субкультура майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища» та її структуру; визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов (забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до полікультурної підготовки в умовах полілінгвального освітнього середовища; використання міждисциплінарної інтеграції для розширення фонових знань студентів, їх світогляду; занурення майбутніх учителів ІМ у полілінгвальне освітнє середовище засобами ІКТ); обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методiku формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, яка здійснюється відповідно до трьох етапів (пізнавального, культурологічно-ситуативного та поведінкового); розроблено критерії, показники та рівнів сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов; уточнено: сутність поняття «молодіжна субкультура», «професійна культура вчителя ІМ».

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у

розробці й впровадження в навчальний процес авторської моделі формування субкультури майбутніх учителів ІМ на основі елективного курсу «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища» та навчально-методичного посібника для студентів мовних ЗВО «*Unique World of Youth's Life*».

З урахуванням специфіки професійної підготовки учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища було розроблено критерії та показники для визначення рівнів сформованості субкультури майбутніх учителів ІМ: мотиваційний, змістово-діяльнісний, поведінковий.

Мотиваційний критерій формування субкультури майбутніх учителів ІМ включає комплекс соціокультурних та особистісних мотивів, які спрямовані на оволодіння майбутніми вчителями полілінгвальною культурою спілкування. *Змістово-діяльнісний критерій* характеризує результат оволодіння студентом необхідного обсягу знань, які впливають на формування їх субкультури. *Поведінковий критерій* включає систему загальнолюдських цінностей, основними педагогічними умовами формування яких виступає сформована система мотивів і ціннісних орієнтацій самого викладача, а також методи, засоби та форми, якими він користується у створеному полілінгвальному середовищі.

Вищезазначені критерії та відповідні показники дали можливість охарактеризувати рівні сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов (високий, задовільний, низький).

У дослідженні теоретично обґрунтовано, розроблено і експериментально перевірено модель та методику формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, яка складається з таких компонентів:

- цільового (мети й завдання навчального процесу – формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища шляхом реалізації авторської методики);
- процесуального (організація навчального процесу на засадах

комунікативно-когнітивного, компетентісного, особистісно-діяльнісного, культурологічного, інтегративного підходів до формування субкультури майбутніх учителів ІМ за загально-дидактичними (активність студентів у навчанні, системність і послідовність засвоєння знань та розвиток умінь і навичок, індивідуалізації, самостійності, навчання через зміст професійно-орієнтованих дисциплін) та методичних принципів (ситуативності, міжкультурної спрямованості, навчальної взаємодії, домінуючої ролі вправ, напівфункціональності вправ, діалогу культур, співвідношення іноземної мови та іноземної культури) з використанням методів демонстрації, проекту із залученням веб-квесту, рольової гри та засобів навчання (Інтернет ресурсів, аудіо та відео засобів), парної та групової форм організації навчальної діяльності на практичних заняттях та самостійної пошукової роботи, спрямованих на ефективне формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища;

– змістового (зміст дисциплін фахового спрямування авторського спецкурсу «Основи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов» та авторського навчального посібника «*Unique World of Youth's Life*»);

– контрольного (критерії, показники для визначення рівнів сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов).

Визначено і впроваджено педагогічні умови формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища:

1) *забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до полікультурної підготовки в умовах полілінгвального освітнього середовища, що передбачає забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до полікультурної підготовки, подолання протиріч і негативних стереотипів щодо культурологічної діяльності, формування внутрішньої мотивації до оволодіння знаннями про культуру та вміннями, пізнавального інтересу як провідного мотиву культурологічної підготовки, бо саме інтерес-це найбільший стимул для набуття знань, розвитку пізнавальної*

діяльності та усвідомлення значущості рефлексивної позиції в особистісно-професійному вдосконаленні;

2) використання міждисциплінарної інтеграції для розширення фонових знань студентів, їх світогляду, що сприяє формуванню у студентів соціокультурної компетентності – сукупності знань про матеріальну й духовну культуру країни, про соціокультурні стереотипи мовленнєвого спілкування;

3) занурення майбутніх учителів ІМ у полілінгвальне освітнє середовище засобами ІКТ досягається шляхом формування умінь і навичок розуміння іншомовного мовлення на слух, правильної вимови звуків, інтонації та ритму за допомогою використання навчальних комп'ютерних програм, соціальних мереж.

Визначено основні підходи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища: комунікативно-когнітивний, компетентісний, інтегративний, особистісно-діяльнісний, культурологічний підходи.

Комунікативно-когнітивний підхід для формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища передбачає добір навчального матеріалу з урахуванням специфіки навчання студентів декілька мов та українсько-російського мовного середовища, в якому живуть і навчаються студенти, автентичності мовлення, навчання комунікативних та метакогнітивних стратегій, що формує їх субкультуру.

Компетентісний підхід орієнтовано на розробку професійно спрямованих навчальних вправ для формування професійної, інтелектуальної та особистісної культури майбутнього фахівця ІМ.

Інтегративний підхід реалізується у зазначеній моделі з опорою на знання отриманні з дисциплін професійно-практичної підготовки, а також філософії, соціології, педагогіки, психології, культурології.

Поєднання *особистісного та діяльнісного підходів* передбачає самореалізацію особистості майбутнього фахівця у професійної діяльності з

його професійною та особистісною культурою.

Культурологічний підхід реалізується у формуванні своєї особистісної культури під впливом рідної культури, культури країн, мови яких вивчаються, культурологічної підготовки в навчальному закладі, де навчаються студенти.

Визначено, що структурними компонентами субкультури майбутнього вчителя ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища виступають: професійна культура (педагогічна культура фахівця, культура його мовлення, мовна картина світу, культура його професійної діяльності) та особистісна культура (ерудиція, індивідуальна картина світу, культура мислення).

Матеріали дослідження можуть бути використані фахівцями у процесі іншомовної професійної підготовки студентів мовних.

Статистично доведено, що реалізація педагогічних умов, впровадження авторської методики формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища дозволило досягти суттєвих змін у рівнях сформованості досліджуваного утворення в експериментальній групі порівняно з контрольною.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання усіх аспектів проблеми формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Ключові слова: *майбутні учителі іноземних мов, субкультура, полілінгвальне середовище, модель, педагогічні умови.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Смутченко О. С. (2018). Специфіка підготовки майбутніх учителів іноземних мов у полілінгвальному середовищі. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 37, 199–205.

2. Смутченко О. С. (2018). Складові субкультури майбутнього вчителя іноземних мов. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 38, 196-204.

3. Смутченко О. С. (2018). Навчально-методичний супровід формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 40, 192–201.

4. Смутченко О. С. (2018). Особливості формування субкультури студентів мовних вишів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*, 1 (120), 125–131.

Стаття у зарубіжному науковому виданні:

5. Смутченко О.С. (2018). Етапи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. *International academy journal Web of Scholar*, 8 (26(2)), 12–17.

Стаття в інших наукових виданнях:

6. Смутченко О. С. (2018). Професійна культура майбутнього вчителя іноземної мови як складова його субкультури. *Альманах науки: науковий журнал*, 4 (13), 52–55.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Смутченко О.С. (2017). Субкультура студентів мовних ВНЗ як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми та перспективи розвитку освіти: матеріали та тези III міжнародної науково практичної конференції, (м, Львів, 30-31 березня 2017 р.)*. 156–157.

8. Смутченко О.С. (2017). Навчання іноземної мови як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка в системі гуманітарного знання: матеріали та тези III міжнародної науково практичної конференції, (м. Одеса, 08-09 вересня 2017 р.)*. 162–163.

9. Смутченко О. С. (2017). Психолого-педагогічні особливості студентів мовних вишів. *Сучасні перспективи розвитку науки: матеріали та тези міжнародної науково практичної конференції, (м. Київ, 15-16 вересня 2017 р.)*. 46–48.

10. Смутченко О. С. (2018). Основні критерії та показники сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах

полілінгвального освітнього середовища. *Advances of science: Proceedings of articles the international scientific conference. (Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018)*. P. 51–52.

11. Смутченко О. С. (2020). Основи полілінгвальної освіти у закладах вищої освіти. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали та тези міжнародної науково практичної інтернет конференції, (м. Переяслав, травень, 2020 р.)*. 226–227.

Навчально-методичне видання:

12. Смутченко О. С. (2019). Unique World of Youth's Life». *Навчальний посібник для студентів спеціальностей 035 Філологія (германські мови (переклад включно)) та 014 Середня освіта (мова та література (англійська))*. 186.

ABSTRACT

O. Smutchenko. Formation of future foreign language teachers' subculture in a polylingual education. – Manuscript.

Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD). Specialty 015 Professional Education. – State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Odesa, 2020.

The thesis focuses on the problem of formation of future foreign language teachers' subculture in a polylingual education.

Scientific novelty of the results of the study consists in: for the first time the notion “future foreign language teachers' subculture in a polylingual education” and its structure has been defined; the methodology of future foreign language teachers' subculture in a multilingual education, which is carried out according to three stages (cognitive, cultural-situational and behavioural), has been substantiated, developed and experimentally tested; the criteria, indicators and proficiency levels of the future foreign language teachers' subculture have been

developed; the essence of the notions “youth subculture”, “professional culture of the foreign language teacher” have been specified, the pedagogical conditions for the formation of the future foreign language teachers’ subculture have been determined.

Practical importance of the research results is determined by the author's methodology on the basis of the elective course “Basics for the formation of the future foreign language teachers’ subculture in polylingual education”, a textbook for university students “Unique World of Youth's Life” and the online course.

The pedagogical conditions for the formation of the future foreign language teachers’ subculture in a polylingual education have been developed. They are:

1) providing positive motivation for the formation of the future foreign language teachers’ subculture in a polylingual education, which provides positive motivation of the future foreign language teachers for multicultural training, overcoming contradictions and negative stereotypes regarding cultural training, forming inner motivation competencies and knowledge about cultural training; because interest is the greatest impetus for studying, the development of cognitive learning and awareness of the importance of reflexive positions in personal and professional development;

2) the use of multidisciplinary integration for increasing students’ knowledge, their worldview, which contributes to the formation of students’ socio-cultural competence (a sum of knowledge about the material and spiritual culture of the country, socio-cultural communication stereotypes);

3) immersion of the future foreign language teachers into the polylingual education by means of Information and Communication Technologies is achieved through the formation of their skills to understand a foreign language by listening, correct pronunciation, intonation and rhythm through the use of training computer programs, social networks.

The criteria aimed at determining the proficiency levels of the future foreign language teachers’ subculture in a polylingual education: motivational, informative-active, behavioural were developed.

The motivational criterion of the formation of the future foreign language teachers' subculture includes a sum of socio-cultural and personal motives that are aimed at mastering the future teachers' polylingual communication culture; at comprehending and accepting the personal meaning of this culture. *The content-activity criterion* characterizes the result of the student's knowledge that influences the formation of their subculture. *The behavioural criterion* includes the system of values, the main pedagogical conditions for their formation, a system of teacher's motives and values as well as methods, means and forms which he / she uses in the created polylingual communication.

The mentioned criteria and relevant indicators have made it possible to characterize the proficiency levels of the future foreign language teachers' subculture (high, satisfactory, low).

The model and methodology enabling the formation of the future foreign language teachers' subculture in polylingual education have been defined. It consists of the components as follows:

- target (goals and tasks of the educational process formation of the future foreign language teachers' subculture in a polylingual education through the implementation of the author's methodology);

- processual (organization of the educational process on the basis of the communicative-cognitive, competence-based, person- and activity-oriented, culture-centred, integrative approaches to the formation of the future foreign language teachers' subculture according to general didactic (students' activity in studying, systemacy and sequence of studying, mastering independence, studying through the content of profession-oriented disciplines) and methodological principles (situation of the teaching / learning process, intercultural orientation, educational interaction, dominated role of exercises, the poly-functionality of tasks, dialogue of cultures, the correlation of a foreign language and foreign culture) using demonstration methods, a project, involving a web-quest, role-playing games and teaching aids (author's textbook "Unique World of Youth's Life", Internet resources, audio and video), pair and group forms of practical

training alongside self-study aimed at forming the subculture of the future foreign language teachers in polylingual education in an effective way;

- content-centred (content of profession-oriented disciplines and the author's elective course "Basis for the formation of the future foreign language teachers' subculture");

- control-based (criteria, indicators for determining the proficiency level of the future foreign language teachers' subculture).

It has been determined that the subculture of the future foreign language teachers has these components: the pedagogical culture of a specialist, the culture of his / her speech, the linguistic picture of the world, the culture of his / her professional activity and individual culture.

The research materials can be used by specialists in the process of foreign language professional training targeted to the students of higher education establishments in updating the methods of teaching a foreign language and improving the educational and methodological provision of foreign language teaching in the process of training future teachers of foreign languages.

It has been statistically proved that the realization of the substantiated pedagogical conditions and the implementation of the author's teaching methods enabling the formation of the future foreign languages teachers' subculture under conditions of the polylingual educational environment allowed us to achieve significant changes in the proficiency levels of the future foreign language teachers in terms of their subculture in the experimental group in comparison with the control one.

The conducted research does not pretend to be a final solution for the problem related to the formation of the future foreign language teachers' subculture in a polylingual educational sphere.

Keywords: *future foreign language teachers, subculture, polylingual environment, model, pedagogical conditions.*

LIST OF THE AUTHOR'S PUBLICATIONS

Articles in profession-related scientific journals of Ukraine

1. Смутченко О. С. (2018). Специфіка підготовки майбутніх учителів іноземних мов у полілінгвальному середовищі. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 37, 199–205.
2. Смутченко О. С. (2018). Складові субкультури майбутнього вчителя іноземних мов. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 38, 196-204.
3. Смутченко О. С. (2018). Навчально-методичний супровід формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 40, 192–201.
4. Смутченко О. С. (2018). Особливості формування субкультури студентів мовних вишів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*, 1 (120), 125–131.

An article in a scientific foreign journal

5. Смутченко О.С. (2018). Етапи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. *International academy journal Web of Scholar*, 8 (26(2)), 12–17.

An article in other scientific journals

6. Смутченко О. С. (2018). Професійна культура майбутнього вчителя іноземної мови як складова його субкультури. *Альманах науки: науковий журнал*, 4 (13), 52–55.

Research works of the approbation character

7. Смутченко О.С. (2017). Субкультура студентів мовних ВНЗ як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми та перспективи розвитку освіти: матеріали та тези III міжнародної науково практичної конференції, (м, Львів, 30-31 березня 2017 р.)*. 156–157.

8. Смутченко О.С. (2017). Навчання іноземної мови як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка в системі гуманітарного знання: матеріали та тези III міжнародної науково практичної конференції, (м. Одеса, 08-09 вересня 2017 р.)*. 162–163.

9. Смутченко О. С. (2017). Психолого-педагогічні особливості студентів мовних вишів. *Сучасні перспективи розвитку науки: матеріали та тези міжнародної науково практичної конференції, (м. Київ, 15-16 вересня 2017 р.)*. 46–48.

10. Смутченко О. С. (2018). Основні критерії та показники сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. *Advances of science: Proceedings of articles the international scientific conference. (Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018)*. P. 51–52.

11. Смутченко О. С. (2020). Основи полілінгвальної освіти у закладах вищої освіти. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали та тези міжнародної науково практичної інтернет конференції, (м. Переяслав, травень, 2020 р.)*. 226–227.

Educational and methodical edition

12. Смутченко О. С. (2019). Unique World of Youth's Life». *Навчальний посібник для студентів спеціальностей 035 Філологія (германські мови (переклад включно)) та 014 Середня освіта (мова та література (англійська))*. 186.